

Motion till riksdagen 2021/22:3643

av **Pål Jonson m.fl. (M)**

Svensk materielförsörjning, forskning och försvarsindustri i teknologisk framkant

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att öka försörjningssäkerheten i det militära försvaret och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en försvarsindustristrategi för en konkurrenskraftig försvarsindustri i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ökade satsningar på forskning och teknikutveckling och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättandet av ett försvarsindustriråd och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ökade satsningar inom EU för att stärka forskning och utveckling kring framtida mobilnät och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att ett transatlantiskt handels- och teknikråd kommer på plats, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka Regeringskansliets analysförmåga inom nya teknologier och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska upprätta ett Center of Excellence för framtida teknologier och framtida kommunikationer/6G och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade satsningar på forskning och teknikutveckling inom försvarssektorn och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett närmare samarbete och en fördjupad strategisk dialog mellan myndigheter, akademien och företag inom försvarssektorn för att främja nya teknologier, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktig planering (SSLP) på Försvarsdepartementet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten bör ges i uppdrag att ta fram en AI-strategi och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ökad samverkan mellan civil och militär forskning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett strategiskt innovationsprogram bör upprättas för militära och civila applikationer av rymdbaserade system och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den rymdstrategi som nyligen presenterades behöver genomföras i praktiken och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell svensk strategi för vårt deltagande i EU:s försvarssamarbete och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör ta initiativ inom EU och OCCAR för ett främjande av utbildningskompetens kring projektledning av internationella materielsamarbeten och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en utredning om svenska tekniska styrkeområden ur ett brett perspektiv som kan utgöra grunden för samarbeten med andra länder och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att stärka exportfrämjandet på försvarsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en konsekvensanalys av den svenska exportlagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om funktions- och innovationsupphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av effektivitet och kompetensförsörjning hos FMV och tillkännager detta för regeringen.

Svensk materielförsörjning, forskning och försvarsindustri i teknologisk framkant

Utvecklingen när det gäller materiel, teknik och försvarsindustri kommer på många sätt att vara definierande för försvaret när det gäller såväl utvecklingen av den moderna konfliktmiljön som hur vi kan hantera de kostnader som är förknippade med den allt snabbare teknikutvecklingen. Materielförsörjningen och teknikutvecklingen är också en viktig faktor när det kommer till Sveriges framtida internationella försvarssamarbeten och deltagandet i EU:s projekt inom ramen för Pescosamarbetet och den europeiska försvarsfonden.

Fokus i denna motion ligger på viktiga trender inom materiel-, teknik- och industriområdena och prioriteringar för hur dessa bör hanteras. Utgångspunkten för de

moderata resonemangen är att Moderaterna vill gå mot ett försvarsanslag som motsvarar två procent av BNP. Förslag som rör cybersäkerhet och cyberförsvar återfinns i en särskild moderat motion.

Materiel, teknik och försvarsindustri

Den kommande materielförsörjningsstrategin kommer att slå fast nya principer för strategisk materielförsörjning i fred, kris och konflikt. Ökad försörjningssäkerhet kommer därför att vara en viktig fråga när det gäller försvarets materiel. Försvarsmakten bör kunna teckna avtal med företag i Sverige, kring leverans av till exempel lastbilar, vilka utgår från en basplatta i fredstid, men som går att skala upp i händelse av krig. Möjligheten att köpa insatsvaror som möjliggör till exempel ammunitionstillverkning i händelse av krig bör också beaktas.

Moderaterna anser att den nya materielförsörjningsstrategin även behöver kompletteras med en ny försvarsindustristrategi. Principerna för den framtida materielanskaffningen kommer ha en stor påverkan på försvarsindustrins möjligheter att verka framgent och därför är det önskvärt med ett samlat grepp. Det finns en stark försvarsindustri på teknikens yttersta framkant i Sverige. Den bidrar till både stärkt försvarsförmåga och ökad innovationskraft. Försvarsföretagen behöver ges bättre konkurrensvillkor både genom ökade satsningar på försvarsforskning och genom ett mer effektivt exportfrämjande.

Den nya materielförsörjningsstrategin kommer dock att bli viktig bland annat för att tydligare definiera de väsentliga säkerhetsintressena (VSI) och klargöra statens långsiktiga roll samt ekonomiska ansvar kring dessa. De väsentliga säkerhetsintressena utgör idag en mycket stor del av den samlade materielförsörjningen då de inkluderar såväl stridsflyget som undervattensförmågan.

För stridsflygförmågan och undervattensförmågan har nu så kallade objektsramar liknande de som fanns tidigare i budgetpropositionerna återinförts. Detta bör även göras för andra större och långsiktiga materielprojekt. Objektsramarna bör särredovisas i investeringsplanen. Detta ger riksdag och regering bättre möjligheter att följa upp dessa två väsentliga säkerhetsintressen.

Ökade satsningar på forskning och teknikutveckling

Anslagen 1:4 forskning och teknikutveckling inom försvarsbudgeten har under det sista årtiondet minskat med närmare 70 procent. Denna trend måste vändas. Ett ökat anslag behövs så att Försvarsmakten och FMV kan göra mer relevanta förstudier samt ta fram demonstratorer i samarbete med försvarsindustrin.

Den exponentiella teknikutvecklingen kommer att kraftigt påverka framtidens slagfält. Behov av satsningar på forskning och teknikutveckling inom Försvarsmakten, FOI och FMV för att Sverige ska kunna ha omvärldsbevakning, göra relevanta förstudier och bedriva forskning på framtida styrkeområden. Förbättra samverkan mellan försvarsmyndigheter och företag i syfte att integrera civila spetsteknologier i militära applikationer. Det behöver skapas effektiva innovationsmodeller för framtida teknologier.

Det är också angeläget att FOI som ett ledande försvarsforskningsinstitut i Europa fullt ut kan bidra till att stärka innovationskraften inom säkerhets- och försvarssektorn. I

sak innefattar detta ett närmare samarbete mellan FOI och företag inom sektorn i syfte att snabbt kunna omsätta nya rön inom grundforskning som snabbt kan leda till innovationer samt nya tjänster och produkter.

Ett försvarsindustriråd

Det behövs även ett forum för strategisk dialog mellan försvarsmyndigheter och försvarsföretag. Ett sådant försvarsindustriråd skulle kunna fungera som en gemensam arena för att diskutera påverkan av framtida teknologier och lika strategiska vägval. Genom bättre samarbetsytter mellan försvarsmyndigheterna och försvarsindustrin kan den omvärldskunskap som finns i industrin stärka den samlade beslutskompetensen i Sverige. Det näringslivsråd som föreslås i Näringslivsutredningen skulle kunna fungera som en modell för ett försvarsindustriråd.

Teknologi, handel och säkerhetspolitik

Den exponentiella hastigheten som driver digitaliseringen tillsammans med den ökade stormaktsrivaliteten leder till en allt starkare koppling mellan teknologi, handel och säkerhetspolitik.

Under början av digitaliseringen var det västliga demokratier som dominerade denna utveckling. Numera har dock Kina en ledande ställning inom områden som ansiktsgigenkänning, 5G, kvantdatorer och digitala betalningslösningar. Genom att ha en stor tillgång till data kommer Kina att få en dominerande ställning inom AI. Kina arbetar även med andra länder för att befästa sin dominerande ställning genom den så kallade digitala silkesvägen.

Det har därför från amerikanskt håll föreslagits att tolv ledande demokratier, däribland Sverige, bör inleda ett strukturerat samarbete för att bemöta dessa utmaningar. En gemensam agenda för dessa länder skulle kunna innefatta försörjningssäkerhetsfrågor för halvledare, syntetisk biologi, exportkontrollfrågor samt etiska regler kring ansiktsgigenkänning men även cybersäkerhetsfrågor. Sverige bör vara öppet för att föra en fördjupad dialog med USA, men också Storbritannien, Kanada och Japan, kring dessa frågor.

Samtidigt spelar EU också en central roll inom flera av dessa områden. Inom EU finns det även en legal grund, institutioner och strukturer att arbeta utifrån. I kraft av världens största interna marknad kan EU även arbeta som en internationell standardsättare. 5G-området är det enda teknologiområde där Europa har en ledande ställning. Det innebär att EU kan förhandla från en styrkeposition. För att vidmakthålla den positionen inför 6G behöver större gemensamma ansträngningar göras inom forskning och utveckling.

EU-kommissionen har nyligen föreslagit att ett handels- och teknikeråd ska upprättas mellan EU och USA. Syftet är att underlätta handel, utveckla kompatibla standarder och främja innovation. Men även samverka kring kritiska teknologier, ekonomiska intressen samt säkerhet, inledningsvis med fokus på 5G. Därtill bör samarbetet intensifieras för att säkerställa fria dataflöden, och EU och USA bör arbeta för att sluta ett avtal om AI. Enligt kommissionen är det övergripande målet att skapa en digital regelbok för demokratier. I grunden är detta ett bra initiativ eftersom det lyfter frågor som Sverige

ensamt aldrig skulle kunna driva. Men Sverige bör arbeta hårt så att det inte leder till ökad protektionism och digitala skatter.

I kraft av ett högteknologiskt land i världsklass inom vissa områden som till exempel 5G skapas nya möjligheter och vägval för Sverige. Vi blir en attraktiv partner i internationella sammanhang.

Sverige bör höja kompetensen på detta område för att bättre identifiera och värna svenska intressen också genom att ta en större plats i den internationella debatt där framtiden i dessa frågor formas.

Sverige bör likt Finland och de baltiska länderna eftersträva att etablera ett Center of Excellence. I Sveriges fall bör det vara inriktat på framtida teknologier och kommunikationer/6G. Det bör vara tillgängligt både för både EU- och Nato-länder. Det skulle kunna komplettera de övriga centren som finns i regionen mot hybridhot, cyber, strategisk kommunikation och energisäkerhet.

Sverige bör upprätta ett Center of Excellence för framtida teknologier och framtida kommunikationer/6G.

Anpassning till den framtida operationsmiljön

Det framtida slagfältet kommer att präglas av den snabba teknikutvecklingen inom områden som automation, robotik och artificiell intelligens (AI). Vidare kommer förmågan till fjärrstrid och rymdbaserade förmågor att bli allt viktigare. Flera stormakter lägger också betydande resurser på konventionella ballistiska missiler med precisionsstyrning samt hyperhastighetsvapen.

Kommande försvarsbeslut behöver ta högre höjd för den snabba teknologikutveckling som kommer att prägla morgondagens slagfält. Framförallt behöver förmågan till strid genom system i samverkan stärkas. Försvarssektorn behöver även arbeta mer systematiskt för att integrera ny teknologi som löpnade utvecklas inom den civila sektorn. Vidare behöver analysförmågan på Försvarsdepartementet förstärkas kring hur den framtida operationsmiljön kommer att påverkas av den snabba teknologiska utvecklingen. Det bör därför införas ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktig planering (SSLP) på Försvarsdepartementet.

AI, automation och robotik

Autonoma system spelar en allt viktigare roll på det framtida slagfältet. Sverige ligger till del efter på detta område och saknar till exempel effektiva system för att bekämpa drönare. Försvarsmaktens uppgift att värna Sveriges territoriella integritet genom bevakningen av ett utsträckt och glesbefolkat territorium skulle kunna underlättas av autonoma system i kombination med intelligenta sensorer.

Men även en gradvis integration av AI-relaterade system skulle kunna underlätta flera områden inom försvarssektorn. Till exempel skulle AI kunna stödja underrättelsebearbetning, framförallt när det handlar om att se mönster vid analyseringen av stora mängder data för att upprätthålla en korrekt lägesbild. Även bearbetning av sensordata och logistiksystem är områden där AI-tekniken skulle kunna bidra till att stärka försvarssektorn.

Utifrån den ökande betydelsen av AI framgent bör Försvarsmakten ges i uppdrag att ta fram en AI-strategi.

Ökad kompetens kring ryddbaserade förmågor

De traditionella domänerna mark, luft och sjö behöver kompletteras med rymd och cyber på det framtida slagfältet. De militära tillämpningarna innefattar bland annat positionsbestämning, spaning, förvarning, globalt samband och dataöverföring samt så kallad rymdlägesbild. Det är därför viktigt att det finns bred kompetens på detta område i Sverige, framförallt för att vi ska kunna ingå i internationella samarbetsprojekt. Det är viktigt att den rymdstrategi som Sverige har antagit med fokus på uppdaterad lagstiftning, ökat svenskt deltagande i internationell samverkan och synergier med övrig industri nu också implementeras i praktiken.

Sverige har vissa specialkompetenser och viss infrastruktur på rymdområdet så som Esrange i Kiruna. Rymdstyrelsen, Vinnova och European Space Agency (ESA) vilka tillhandahåller medel för forskning och teknikutveckling. Det behövs dock mer fokuserade satsningar för att Sverige ska kunna ha en rimlig förmåga när det gäller ryddbaserade system. Möjligheten att binda ihop sensorkedjan med satellitbaserade system skulle kunna stärka den svenska underrättelseförmågan. Vidare bör det övervägas att inrätta ett särskilt strategiskt innovationsprogram som skulle kunna gagna både civila och militära aktörer. Avslutningsvis bör Sverige också sondera förutsättningarna för att sekondera personal till Natos nya Center of Excellence för rymd i Toulouse.

Internationella materielsamarbeten och svenska styrkeområden

Genom internationella försvarsindustriella samarbeten ges Sverige möjlighet att behålla en inhemsk teknisk och industriell bas inom ett begränsat antal prioriterade områden, på ett sätt som inte skulle ha varit ekonomiskt eller tekniskt möjligt enbart på nationell grund.

Det finns på ett övergripande plan starka skäl att öka det internationella materielsamarbetet främst inom EU. Större serier och lägre styckpris samt delade utvecklingskostnader är några av skälen för det. Det finns flera framgångsrika projekt så som till exempel Meteor, men även en lång rad internationella materielsamarbeten som inte varit framgångsrika så som till exempel upphandlingen av helikoptersystemet NH90 och det svensk-norska projektet att gemensamt anskaffa Archer samt även det misslyckade ubåtsprojektet Viking.

EU:s försvarssamarbete har utvecklats i snabb takt under de senaste åren. Samarbetet har genomgripande konsekvenser för materiel, marknad och industri. Grunden för principerna för materielförsörjningen utgörs sedan 2009 av EU:s försvarsupphandlingsdirektiv och EU:s överföringsdirektiv. Vidare har samarbetet även vidareutvecklats på senare tid genom EU:s försvarsfond, Pescoprojekten och den årliga försvarsöversynen (Card).

Sverige har varit återhållsamt med att delta i Pescoprojekt. Eftersom Pescoprojekten ska finansieras genom Europeiska försvarsfonden så kommer vi inte att kunna få del av den finansieringen. Det innebär en risk att Sverige betalar in cirka en halv miljard till den europeiska försvarsfonden men inte får ta del av detta. Därigenom finansierar vi andra EU-länders försvarsmakter och företag snarare än våra egna.

Det har upprättats ett så kallat EDF-kontor på FMV som ska hålla samman detta samarbete mellan myndigheter, företag och akademien. Vi anser dock att det behövs en nationell strategi för EU:s försvarssamarbete som även inkluderar Regeringskansliet för

att tillgodose att Sverige fullt ut kan spela sin fulla roll inom EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik. Flera andra länder har sådana strategier och till och med Norge som står utanför EU-samarbetet har en strategi för hur deras försvarsindustri ska kunna delta i samarbetet.

Sverige bör därför ta initiativ inom EU och Occar för ett främjande av utbildningskompetens kring projektledning av internationella materielsamarbeten.

Men det finns även skäl att genomföra en utredning om svenska tekniska styrkeområden ur ett brett perspektiv som kan utgöra grunden för samarbeten med andra länder och vara vägledande för projekt inom den europeiska försvarsfonden.

Försvarsmaterielexport och exportlagstiftning

De minskade beställningarna sedan 1990-talet från Försvarsmakten har medfört att exporten blivit än viktigare för att den inhemska industrin ska kunna bibehålla den kompetens och förmåga som statsmakterna efterfrågar.

Export stärker företagets möjligheter att bibehålla en stark konkurrenskraftig teknologinivå och den kompetens som krävs för att underhålla och vidmakthålla Försvarsmaktens materielsystem. Det kan också innebära möjligheter till kostnadsdelning och därmed lägre kostnader för Försvarsmakten. Det finns inte utrymme för att Sverige ensamt ska bära de försvarsföretag som är verksamma här.

Förutsättningarna för att dela utvecklingskostnader genom export till andra länder måste ingå som ett centralt övervägande vid varje nytt utvecklingsprojekt.

En grundläggande utgångspunkt för statens engagemang i exportfrågor är att det finns en tydlig koppling till Försvarsmaktens operativa förmåga. Detta är ett för snävt perspektiv i vissa fall.

Den exportfrämjande verksamheten försvagades vid regeringsskiftet 2014 då Försvarsexportmyndigheten (FXM) lades ner och anslagen för exportfrämjande sänktes med närmare 70 procent.

Det finns därför skäl att göra en särskild översyn med konkreta förslag på hur exportfrämjandet av försvarsmateriel på myndighetsnivå kan stärkas på bästa tänkbara sätt. Detta utöver det mer allmänna uppdraget som getts utredningen om en ny materielförsörjning att analysera försvarsmarknaden. Vidare bör det övervägas att stärka Regeringskansliets förmåga att främja exporten av försvarsmateriel. Idag finns det en ambassadör på UD som har detta uppdrag. Det skulle dock också kunna förstärkas av att införa ytterligare en statssekreterare på Försvarsdepartementet som har ansvar för materiel- och försvarsindustrifrågor.

Det behövs också en konsekvensanalys av hur exportlagstiftningen fungerar när det gäller möjligheten att vara med som underleverantör till internationella projekt, utan att slutprodukten faller under svensk lagstiftning, samt problemet med att högre krav ställs på svenska underleverantörer i och med att de måste ha krigsmaterieltillstånd. Den nuvarande lagstiftningen har nu funnits på plats i drygt tre år och svensk försvarsindustri har nu börjat se vilka praktiska konsekvenser lagstiftningen har fått. Analysen bör utgå från befintlig svensk exportlagstiftning och föreslå tillägg som gör att svensk försvarsindustri kan delta i internationella materielprojekt upp till en viss grad utan att detta omöjliggörs av den nuvarande lagstiftningen.

I allt högre grad bör det eftersträvas en ökad harmonisering mellan länderna inom EU på exportkontrollområdet. Utvecklandet av en gemensam och konkurrensutsatt försvarsmarknad medför att villkoren för export till tredje land även behöver likställas.

Annars kommer det att skapa snedvridna konkurrensvillkor för försvarsföretag i länder med en striktare exportkontroll.

Upphandling och kompetensförsörjning

Moderaterna vill bättre utnyttja de stora teknik- och industriföretag vi har i Sverige och genomföra stora upphandlingar där försvaret inte bara upphandlar själva varan utan också underhåll och logistiktjänster som inte bara gäller i fredstid. Det vill säga att en aktör tar ansvar för att leverera hela förmågan som huvudentreprenör. Ett sådant förfarande kommer dock att ställa stora krav på en relevant kravspecifikation, spårbarhet och rimliga marginaler i affären.

Möjligheten att göra innovationsupphandlingar i högre utsträckning bör också beaktas. Innovationsupphandling innefattar dels upphandling som sker på ett sådant sätt att den inte utesluter nya lösningar, så kallad innovationsvänlig upphandling, dels upphandling av innovation, som innebär upphandling av framtagande av nya lösningar som ännu inte finns på marknaden.

En annan viktig fråga i ljuset av ökade materielbeställningar är kompetensen hos Försvarets materielverk (FMV). Moderaterna har tidigare pekat på att vi vill stärka upphandlingskompetensen på myndigheten samt även se över tillgången till specialkompetens på olika områden. Detta med tanke på att pensionsavgångar och uppsägningar har lett till ett kompetenstapp de senaste åren.

I utredningen om Försvarsmaktens långsiktiga materielbehov pekas bland annat på att FMV:s omkostnader har ökat kraftigt de senaste åren. Utredningen konstaterar också att i och med att Försvarsmakten är skyldig att anlita FMV vid upphandling av varor och tjänster så minskas trycket på myndigheten att effektivisera sin verksamhet.

I årsredovisningen för staten konstaterar regeringen att under 2020 har det för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar upparbetats 57 969 miljoner kronor av de 72 000 miljoner som riksdagen beslutat om. FMV har bemyndigande för huvuddelen.

Ett enigt försvarsutskott konstaterar i sitt yttrande att utskottet ser med ”oro på att regeringen redovisar att FMV inte har upparbetat beställningsbemyndigandet för anslaget 1:3 på grund av att industrikontrakt inte har lagts enligt den ursprungliga planeringen”. Utskottet anser vidare att underutnyttjandet av beställningsbemyndigandet aktualiserar frågan om FMV:s effektivitet.

I ljuset av ovanstående finns det anledning att se över effektiviteten och kompetensförsörjningen hos FMV. Det bör därför tillsättas en utredning som ser över dessa frågor.

Pål Jonson (M)

Jan R Andersson (M)

Alexandra Anstrell (M)

Jörgen Berglund (M)

Jessika Roswall (M)